Zbierka súdnych rozhodnutí

NÁVRHY GENERÁLNEHO ADVOKÁTA
MANUEL CAMPOS SÁNCHEZ-BORDONA
prednesené 8. júla 2021 [1]

Vec C-289/20

IB
proti
FA

[návrh na začatie prejudiciálneho konania, ktorý podal Cour d'appel de Paris (Odvolací súd Paríž, Francúzsko)]

„Návrh na začatie prejudiciálneho konania – Priestor slobody, bezpečnosti a spravodlivosti – Medzinárodná súdna právomoc, uznávanie a výkon rozhodnutí v manželských veciach – Nariadenie (ES) č. 2201/2003 – Pojem obvyklý pobyt"

1. V posledných rokoch 20. storočia sa Európska únia v rámci justičnej spolupráce v občianskych veciach, ktorú podporila najprv Maastrichtská zmluva [2] a neskôr Amsterdamská zmluva [3], zaoberala problémami rodinného práva spojenými s fenoménom integrácie.

2. Čo sa týka súdnej právomoci v manželských veciach, po prvom dohovore, ktorý napokon nevstúpil do platnosti [4], nasledovalo nariadenie (ES) č. 1347/2000 [5], ktoré bolo zrušené nariadením (ES) č. 2201/2003 [6], ktoré je platným aj v súčasnosti [7].

3. Súdny dvor vyložil článok 3 nariadenia č. 2201/2003 v rámci viacerých prejudiciálnych konaní. [8] Pokiaľ sa nemýlim, žiadne z nich sa netýkalo dôsledkov pre výklad tohto ustanovenia, ktoré by mohli vyplynúť z uznania dvojakého alebo viacnásobného „obvyklého pobytu" jedného (alebo oboch) manželov.

1 Jazyk prednesu: španielčina.

2 Zmluva o Európskej únii (Ú. v. ES C 191, 1992, s. 1), najmä článok K.3 v spojení s článkom K.1.

3 Zmluva o založení Európskeho spoločenstva (konsolidované znenie zmenené Amsterdamskou zmluvou) (Ú. v. ES C 340, 1997, s. 173), najmä článok 61.

4 Dohovor z 28. mája 1998 o právomoci a uznávaní a výkone rozsudkov v manželských veciach (Ú. v. ES C 221, 1998, s. 1; ďalej len „dohovor z roku 1998").

5 Nariadenie Rady z 29. mája 2000 o právomoci a uznávaní a výkone rozsudkov v manželských veciach a vo veciach rodičovských práv a povinností k spoločným deťom manželov (Ú. v. ES L 150, 2000, s. 19; Mim. vyd. 19/001, s. 209).

6 Nariadenie Rady z 27. novembra 2003 o právomoci a uznávaní a výkone rozsudkov v manželských veciach a vo veciach rodičovských práv a povinností, ktorým sa zrušuje nariadenie (ES) č. 1347/2000 (Ú. v. EÚ L 338, 2003, s. 1; Mim. vyd. 19/006, s. 243).

7 Pokiaľ ide o jeho platnosť, pozri bod 27 nižšie.

8 Napríklad v súvislosti s dvojakou štátnou príslušnosťou jedného z manželov. Rozsudok zo 16. júla 2009, Hadadi (C-168/08, EU:C:2009:474; ďalej len „rozsudok Hadadi").

4. Prejednávaný návrh na začatie prejudiciálneho konania teda umožní Súdnemu dvoru zaoberať sa otázkou, ktorá bola položená v iných oblastiach [9], no v tejto oblasti ešte nebola vyriešená. Na jej zodpovedanie bude potrebné najprv vymedziť pojem „obvyklý pobyt“, keď tento pojem má slúžiť na určenie medzinárodnej súdnej právomoci v konaniach o rozvode, rozluke alebo anulovaní manželstva.

I. Právny rámec. Nariadenie č. 2201/2003

5. Podľa odôvodnenia 1:

„Európske spoločenstvo si stanovilo za cieľ vytvoriť priestor slobody, bezpečnosti a spravodlivosti, v ktorom je zaručený voľný pohyb osôb. Na tento účel spoločenstvo musí prijať, okrem iného, opatrenia v oblasti justičnej spolupráce v občianskych veciach, ktoré sú potrebné pre správne fungovanie vnútorného trhu.“

6. V odôvodnení 8 sa uvádza:

„Pokiaľ ide o rozsudky o rozvode, rozluke alebo anulovaní manželstva, toto nariadenie by sa malo vzťahovať iba na zrušenie manželských zväzkov a nemalo by upravovať také otázky, ako sú dôvody na rozvod, majetkové dôsledky manželstva alebo inými súvisiacimi opatreniami [iné súvisiace opatrenia – *neoficiálny preklad*].“

7. V súlade s článkom 3:

„1. Vo veciach rozvodu, rozluky alebo anulovania manželstva majú právomoc súdy členského štátu:

a) na ktorého území:

   – majú manželia obvyklý pobyt, alebo

   – manželia mali naposledy obvyklý pobyt, pokiaľ tam jeden z manželov stále býva, alebo

   – má odporca obvyklý pobyt, alebo

   – v prípade spoločnej žiadosti [spoločného návrhu – *neoficiálny preklad*], má niektorý z manželov obvyklý pobyt, alebo

   – má navrhovateľ obvyklý pobyt, ak tam býval najmenej jeden rok bezprostredne pred podaním návrhu, alebo

   – má navrhovateľ obvyklý pobyt, ak tam býval najmenej šesť mesiacov bezprostredne pred podaním návrhu a je buď štátnym príslušníkom tohto členského štátu alebo v prípade [Spojeného kráľovstva] a Írska tam má ‚domicil‘;

b) ktorého štátnymi príslušníkmi sú obaja manželia alebo v prípade [Spojeného kráľovstva] a Írska, ak tam majú obaja manželia ‚domicil‘

[9] V oblasti dedenia pozri rozsudok zo 16. júla 2020, E. E. (Súdna právomoc a rozhodné právo pre dedenie) [C-80/19, EU:C:2020:569; ďalej len „rozsudok E. E. (Súdna právomoc a rozhodné právo pre dedenie)“].

…“

II. Skutkový stav, konanie vo veci samej a návrh na začatie prejudiciálneho konania

8. Pani FA, írska štátna príslušníčka, a pán IB, francúzsky štátny príslušník, uzavreli v roku 1994 v Írsku manželstvo. Majú tri deti, ktoré sú už plnoleté.

9. Pán IB podal 28. decembra 2018 na Tribunal de grande instance de Paris (Súd prvého stupňa Paríž, Francúzsko) návrh na rozvod manželstva.

10. Sudca pre rodinné veci Tribunal de grande instance de Paris (Súd prvého stupňa Paríž) uznesením z 11. júla 2019 rozhodol, že francúzske súdy nemajú právomoc rozhodovať o tomto rozvode. Svoje rozhodnutie založil na týchto skutočnostiach:

– spoločné bydlisko rodiny sa nachádzalo v Írsku, kde sa rodina usadila v roku 1999 a kde kúpila nehnuteľnosť, v ktorej mali manželia spoločnú domácnosť, pričom ich deti tiež bývali a študovali v Írsku,

– nedošlo k žiadnemu odlúčeniu manželov a nič nenasvedčovalo tomu, že mali spoločný úmysel premiestniť svoju domácnosť do Francúzska,

– naopak, existovali mnohé okolnosti, ktoré potvrdzovali osobnú a rodinnú väzbu pána IB k Írsku, kam sa vracal každý víkend za svojou manželkou a deťmi a kde sa venoval pravidelným športovým a voľnočasovým aktivitám,

– počas šiestich mesiacov pred podaním návrhu (teda po 27. júni 2018) nedošlo k žiadnej zmene životného štýlu pána IB, ktorá by umožňovala vyvodiť záver, že opustil svoje bydlisko v Írsku. Naopak, naďalej viedol v tejto krajine rovnaký rodinný život až do vianočných sviatkov v roku 2018, ktoré strávil so svojou manželkou a deťmi v ich spoločnej domácnosti,

– väzba pána IB k Írsku nevylučuje jeho väzbu k Francúzsku, kam od roku 2017 každý týždeň dochádza za prácou. V skutočnosti má dve bydliská, jedno počas týždňa zriadené z pracovných dôvodov v Paríži a druhé po zvyšok času u svojej manželky a detí v Írsku.

11. Pán IB napadol uznesenie prvostupňového súdu na Cour d’appel de Paris (Odvolací súd Paríž, Francúzsko), pričom navrhol, aby tento súd zrušil uvedené uznesenie a rozhodol, že francúzske súdy sú miestne príslušné na rozhodovanie o rozvode. Najmä poprel, že jeho zámerom nie je vytvoriť si vo Francúzsku „trvalé alebo obvyklé centrum svojich záujmov s úmyslom priznať mu stabilnú povahu“.

12. Pani FA navrhla, aby odvolací súd potvrdil napadnuté uznesenie.

13. Podľa Cour d’appel de Paris (Odvolací súd Paríž) si pán IB najmenej šesť mesiacov pred podaním návrhu na rozvod manželstva zriadil stabilné a trvalé bydlisko vo Francúzsku, pričom však nestratil svoje bydlisko v Írsku, kde si zachoval svoje rodinné väzby a kde trávil čas z osobných dôvodov rovnako pravidelne ako predtým.

14. V dôsledku toho sa tento súd domnieva, že pán IB naďalej má vo Francúzsku pobyt vyznačujúci sa znakmi stability a trvalosti, ktoré mu priznávajú povahu obvyklého pobytu, a zároveň pobyt vyznačujúci sa rovnakými znakmi v Írsku.

15. Z toho vyvodzuje, že francúzske a írske súdy môžu mať rovnakú právomoc rozhodovať o rozvode v súlade s článkom 3 ods. 1 písm. a) piatou a šiestou zarážkou nariadenia č. 2201/2003.

16. Za uvedených okolností vnútroštátny súd považuje za nevyhnutný výklad pojmu „obvyklý pobyt“, a preto kladie Súdnemu dvoru túto prejudiciálnu otázku:

„Keď tak ako v prejednávanej veci, zo skutkových okolností vyplýva, že jeden z manželov žije v dvoch členských štátoch, možno sa v zmysle článku 3 nariadenia č. 2201/2003 a na účely jeho uplatnenia domnievať, že tento manžel má obvyklý pobyt v dvoch členských štátoch, takže ak sú podmienky uvedené v tomto článku splnené v dvoch členských štátoch, aj právomoc rozhodovať o rozvode manželstva majú súdy týchto dvoch členských štátov?“

III. Konanie na Súdnom dvore

17. Návrh na začatie prejudiciálneho konania bol doručený do kancelárie Súdneho dvora 30. júna 2020.

18. Písomné pripomienky predložili pani FA, nemecká, francúzska, írska a portugalská vláda, ako aj Európska komisia.

19. Dňa 17. februára 2021 pán IB podal odôvodnenú žiadosť o nariadenie pojednávania. Súhlasil však s tým, aby sa pojednávanie vzhľadom na zdravotnú krízu nahradilo písomnými pripomienkami, pričom Súdny dvor tak rozhodol. Uvedené pripomienky namiesto nariadenia pojednávania predložili okrem pána IB aj francúzska a írska vláda, ako aj Komisia.

IV. Analýza

A. Úvodné poznámky

20. Prejudiciálna otázka vychádza z predpokladu, že jedna osoba „žije v dvoch členských štátoch“.[10] Vnútroštátny súd sa pýta, aký vplyv má uvedená okolnosť pri určovaní súdu, ktorý má právomoc rozhodovať o návrhu na rozvod manželstva.

21. Na zodpovedanie uvedenej otázky je potrebné zaujať stanovisko k otázke, čo sa má rozumieť pod „obvyklým pobytom“ dospelého na účely článku 3 ods. 1 písm. a) nariadenia č. 2201/2003. Ak by sa potvrdilo, že pán IB *môže* mať obvyklý pobyt v zmysle uvedeného ustanovenia v dvoch členských štátoch, bolo by potrebné zaoberať sa otázkou, či majú súdy oboch členských štátov rovnakú právomoc rozhodovať o rozvode manželstva.

22. Pre lepšie pochopenie uplatniteľného predpisu najprv spomeniem vývoj, ktorý mu predchádzal.

[10] Sociologická štúdia by pravdepodobne ukázala, že v súčasnosti rastie počet prípadov, v ktorých sa jedna osoba (alebo obaja manželia) nachádzajú v tej istej situácii.

23. Nariadenie č. 2201/2003 upravuje medzinárodnú súdnu právomoc v manželských veciach a vo veciach rodičovských práv a povinností, uznávanie a výkon rozhodnutí a spoluprácu medzi orgánmi vo vzťahu ku všetkým štátom Európskej únie s výnimkou Dánska.

24. Nejde o prvý nástroj v tejto oblasti. Ako som už uviedol, v roku 1998 bol uzavretý dohovor týkajúci sa tých istých aspektov (aj keď bol obmedzenejší, pokiaľ ide o rodičovské práva a povinnosti). Bola k nemu pripojená dôvodová správa, ktorá opisuje dôvod existencie ustanovení tohto dohovoru. [11]

25. Dohovor z roku 1998 nevstúpil do platnosti. Keď Spoločenstvo krátko nato získalo právomoc v oblasti justičnej spolupráce v občianskych veciach, ustanovenia uvedeného dohovoru boli začlenené do nariadenia č. 1347/2000, ktoré v odôvodnení 6 poukazuje na kontinuitu medzi týmito nástrojmi.

26. O tri roky neskôr bolo nariadenie č. 1347/2000 nahradené nariadením č. 2201/2003, pričom jeho pôsobnosť bola rozšírená na konania a rozhodnutia vo veciach rodičovských práv a povinností, ktoré nesúvisia s konaniami v manželských veciach. Ustanovenia týkajúce sa medzinárodnej súdnej právomoci v konaniach o rozvode, rozluke a anulovaní manželstva naopak zostali nezmenené.

27. Platnosť nariadenia č. 2201/2003 sa skončí 1. augusta 2022, lebo 25. júna 2019 bolo prijaté nariadenie (EÚ) 2019/1111 [12], ktoré bolo vytvorené s cieľom odstrániť nedostatky pri uplatňovaní prvého uvedeného nariadenia, pokiaľ ide o konania týkajúce sa dieťaťa. Kritériá medzinárodnej súdnej právomoci v situáciách týkajúcich sa manželskej krízy sa nemenia.

28. Vzhľadom na to, že normy právomoci týkajúce sa rozvodu, rozluky a anulovania manželstva v jednotlivých nástrojoch sú totožné, ako aj vzhľadom na to, že v nariadení č. 2201/2003 nie sú vysvetlené, predchádzajúce nástroje (na základe nich najmä správa A. Borrásovej) sú kľúčovým, aj keď nie jediným prvkom na pochopenie pojmu „obvyklý pobyt“, ktorý je použitý v článku 3 uvedeného nariadenia. [13]

B. „Obvyklý pobyt“ podľa článku 3 nariadenia č. 2201/2003

29. Článok 3 nariadenia č. 2201/2003 je súčasťou nástroja, ktorého cieľom je zaručiť v oblasti jeho pôsobnosti slobodu pohybu osôb v európskom priestore slobody, bezpečnosti a spravodlivosti. [14]

[11] Dôvodová správa k Dohovoru uzavretému podľa článku K.3 Zmluvy o Európskej únii o právomoci a uznávaní a výkone rozsudkov v manželských veciach (Ú. v. ES C 221, 1998, s. 27; ďalej len „správa A. Borrásovej“). Rada ju schválila 28. mája 1998.

[12] Nariadenie Rady o právomoci a uznávaní a výkone rozhodnutí v manželských veciach a vo veciach rodičovských práv a povinností a o medzinárodných únosoch detí (prepracované znenie) (Ú. v. ES L 178, 2019, s. 1). S výhradou prechodných ustanovení, ktoré sa nachádzajú v jeho článku 100, týmto nariadením bude zrušené platné nariadenie s účinnosťou od 1. augusta 2022: pozri článok 104.

[13] Pozri odôvodnenie 6 nariadenia č. 1347/2000 a odôvodnenie 3 nariadenia č. 2201/2003. Odôvodnenia prvého uvedeného nariadenia boli použité pri výklade platného článku 3 v rozsudku z 29. novembra 2007, Sundelind Lopez (C-68/07, EU:C:2007:740; ďalej len „rozsudok Sundelind Lopez“, bod 26). V návrhoch generálnych advokátov sa často odkazuje na správu A. Borrásovej ako pomôcku pri výklade platného nariadenia: pozri návrhy, ktoré predniesla generálna advokátka Sharpston vo veci Purrucker (C-256/09, EU:C:2010:296, body 13, 84, 85 a 86); návrhy, ktoré predniesla generálna advokátka Kokott vo veci Hadadi (C-168/08, EU:C:2009:152, body 37, 57 a 58); návrhy, ktoré predniesol generálny advokát Bot vo veci Liberato (C-386/17, EU:C:2018:670, body 55 a 69), alebo návrhy, ktoré predniesol generálny advokát Saugmandsgaard Øe vo veci UD (C-393/18 PPU, EU:C:2018:749, bod 28).

[14] Rozsudok z 13. októbra 2016, Mikołajczyk (C-294/15, EU:C:2016:772, bod 33): „ako vyplýva z jeho odôvodnenia 1,… nariadenie č. 2201/2003 prispieva k vytvoreniu priestoru slobody, bezpečnosti a spravodlivosti, v ktorom je zaručený voľný pohyb osôb“.

30. Správne pochopenie slobody pohybu vyžaduje, aby sa členské štáty zdržali tak ukladania priamych obmedzení jej výkonu, ako aj vytvárania prekážok, ktoré majú nepriamo podobné odradzujúce účinky.

31. Rozdiely v oblasti rodinného práva medzi členskými štátmi alebo ťažkosti, ktorým čelí osoba pri uznaní svojho osobného stavu mimo členského štátu, v ktorom tento stav získala, sú spôsobilé vyvolávať tieto odradzujúce účinky.

32. Normotvorca Únie, ktorý si uvedomoval túto skutočnosť, zaviedol jednotný právny rámec na uľahčenie prístupu k súdom členských štátov v konaniach o rozvode, rozluke a anulovaní manželstva, ktorých súčasťou je určitý cudzí prvok, ako aj na zabezpečenie vzájomného uznávania rozhodnutí, ktoré tieto súdy vydajú. [15]

33. V článku 3 ods. 1 písm. a) nariadenia č. 2201/2003 sa obvyklý pobyt jedného alebo oboch manželov opakovane spomína na spresnenie, ktoré súdy majú právomoc rozhodovať v uvedených konaniach.

1. Autonómny výklad

a) Pripodobnenie k pojmu obvyklý pobyt v iných právnych aktoch

1) Vo všeobecnosti

34. Vo viacerých nástrojoch Európskej únie týkajúcich sa justičnej spolupráce v oblasti rodinného práva sa – v súlade s niektorými mnohostrannými medzinárodnými dohovormi [16] – obvyklý pobyt dotknutej osoby, resp. dotknutých osôb používa ako kritérium medzinárodnej súdnej právomoci (a to priamej právomoci, alebo právomoci v rámci uznávania rozhodnutí) a hraničný ukazovateľ kolíznych noriem. [17]

35. Obvyklý pobyt je tiež častým kritériom v iných oblastiach práva Únie [18] a v medzinárodných dohovoroch [19]. Spoločnou črtou príslušných aktov je, že uvedený pojem v nich zvyčajne nie je vymedzený a na účely jeho výkladu tieto akty ani neodkazujú na právne poriadky členských štátov (alebo zmluvných štátov). [20]

[15] Odôvodnenie 4 nariadenia č. 1347/2000.

[16] Napríklad Dohovor o právomoci orgánov a o rozhodnom práve v oblasti ochrany maloletých, podpísaný 5. októbra 1961 v Haagu; Dohovor o uznávaní rozvodov a zrušení manželského spolužitia, podpísaný 1. júna 1970 v Haagu; Dohovor o právomoci, rozhodnom práve, uznávaní a výkone a spolupráci v oblasti rodičovských práv a povinností a opatrení na ochranu dieťaťa, podpísaný 19. októbra 1996 v Haagu, alebo Európsky dohovor o uznávaní a výkone rozhodnutí týkajúcich sa starostlivosti o deti a o obnove starostlivosti o deti, podpísaný 20. mája 1980 v Luxemburgu.

[17] Od tradičných kritérií, ako je štátna príslušnosť alebo domicil, ktoré sa predtým uprednostňovali ako vyjadrenie väzby medzi dotknutým jednotlivcom a určitým právnym poriadkom, sa upúšťa, resp. tieto kritériá sa dostávajú do úzadia.

[18] Pozri napríklad nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (ES) 883/2004 z 29. apríla 2004 o koordinácii systémov sociálneho zabezpečenia (Ú. v. EÚ L 166, 2004, s. 1; Mim. vyd. 05/005, s. 72), v ktorom sa používa slovo „bydlisko“. Článok 1 písm. j) tohto nariadenia spresňuje, že je to „miesto, kde osoba zvyčajne býva“. V rozsudku z 5. júna 2014, I (C-255/13, EU:C:2014:1291), sa v uvedenom kontexte rozlišuje medzi „bydliskom“ a „pobytom“.

[19] Napríklad Dohovor Rady Európy o predchádzaní násiliu na ženách a domácemu násiliu a o boji proti nemu, podpísaný 11. mája 2011 v Istanbule (článok 44).

[20] Neexistencia takého vymedzenia alebo odkazu je založená na zámere neovplyvňovať iné nástroje, v ktorých sa používa ten istý pojem, ako uvádza LAGARDE, P.: Dôvodová správa k Dohovoru o právomoci, rozhodnom práve, uznávaní a výkone a spolupráci v oblasti rodičovských práv a povinností a opatrení na ochranu dieťaťa, podpísanému 19. októbra 1996 v Haagu. In: *Actes et documents de la Dix-huitième session de la Conférence de La Haye de droit international privé*, 1996, zväzok II, s. 552, bod 40.

36. V bežnej reči slovné spojenie „obvyklý pobyt“ označuje pravidelný alebo stabilný pobyt na určitom mieste. Jeho použitie v právnom kontexte si však vyžaduje viac než len výklad obmedzený na bežný význam pojmov. [21]

37. Preambuly dôvodových správ, prípravné dokumenty a judikatúra Súdneho dvora svedčia o tendencii stotožňovať obvyklý pobyt s *jediným* „centrom záujmov“ osoby. Na jeho určenie v abstraktnej rovine sa používa súbor určitých *faktorov väzby*, pričom uvedené faktory sa konkrétne posudzujú so zreteľom na okolnosti každého jednotlivého prípadu. [22]

38. Povahu týchto záujmov, ako aj relevantné aspekty a okolnosti (v konečnom dôsledku *faktory väzby*), ktoré určujú obvyklý pobyt určitej osoby, vymedzuje kontext ustanovenia, v ktorom je stanovené uvedené kritérium na priznanie právomoci. Navyše treba mať na zreteli cieľ uvedeného ustanovenia, ako aj právnych predpisov, ktorých súčasťou je toto ustanovenie, ako celku.

39. Ako Súdny dvor opakovane konštatoval, pojem obvyklý pobyt a jeho výklad v rámci nariadenia č. 2201/2003 sú autonómne. [23] Kontext a účel ustanovení uvedeného nariadenia teda stanovia obmedzenia použitia analógie a preneseného uplatnenia na rôzne právne odvetvia. [24]

2) V iných odvetviach justičnej spolupráce v občianskych veciach

i) Obvyklý pobyt dieťaťa

40. Súdny dvor v súvislosti s obvyklým pobytom detí v konaniach týkajúcich sa rodičovských práv a povinností prirovnáva tento pobyt k centru ich životných záujmov, ktoré zisťuje prostredníctvom súboru viacerých skutočností:

– vybraných z dôvodu, že sú vhodné alebo zodpovedajú kontextu predpisu, v ktorom je predmetné kritérium uvedené, [25] a cieľom nariadenia č. 2201/2003, ktoré definuje najlepší záujem dieťaťa, [26] a

– uplatnených (a zvážených) s prihliadnutím na všetky osobitné okolnosti jednotlivého prípadu. [27]

[21] Pozri v tom istom zmysle návrhy, ktoré predniesla generálna advokátka Kokott vo veci A (C-523/07, EU:C:2009:39, bod 15), pokiaľ ide o obvyklý pobyt v zmysle článku 8 nariadenia č. 2201/2003.

[22] Uvedené posúdenie v konkrétnom prípade musia logicky vykonať vnútroštátne súdy. Keďže toto posúdenie je špecifické, „usmernenie poskytnuté v rámci jednej veci možno… uplatniť v inej veci, no len s obozretnosťou“. Rozsudok z 28. júna 2018, HR (C-512/17, EU:C:2018:513; ďalej len „rozsudok HR“, bod 54).

[23] Tamže, bod 40: „Vzhľadom na neexistenciu definície pojmu ‚obvyklý pobyt‘… v tomto nariadení [č. 2201/2003] alebo odkazu v tejto súvislosti na právo členských štátov… ide o autonómny pojem práva Únie, ktorý sa musí vykladať vzhľadom na kontext ustanovení, ktoré ho používajú, a ciele sledované nariadením č. 2201/2003“. Autonómny výklad sa uprednostňuje aj v oblasti medzinárodných zmlúv: pozri bod 35 a poznámku pod čiarou 20 vyššie.

[24] Nesúhlasím teda s tvrdením Francúzska v tom zmysle, že *samotný pojem* obvyklý pobyt v tomto nariadení a v iných nariadeniach [najmä v nariadení Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 650/2012 zo 4. júla 2012 o právomoci, rozhodnom práve, uznávaní a výkone rozhodnutí a prijatí a výkone verejných listín v dedičských veciach a o zavedení európskeho osvedčenia o dedičstve (Ú. v. EÚ L 201, 2012, s. 107)] musí byť spoločný.

[25] Relevantnými ustanoveniami sú tie, ktoré odkazujú na obvyklý pobyt ako kritérium právomoci, ako aj článok 11 nariadenia č. 2201/2003, ktorý sa týka neoprávneného premiestnenia dieťaťa. Pokiaľ ide o prvú uvedenú problematiku, pozri rozsudok HR, a pokiaľ ide o druhú uvedenú problematiku, pozri rozsudok z 8. júna 2017, OL (C-111/17 PPU, EU:C:2017:436; ďalej len „rozsudok OL“).

[26] Odôvodnenie 12 nariadenia č. 2201/2003 a najmä rozsudok z 2. apríla 2009, A (C-523/07, EU:C:2009:225; ďalej len „rozsudok A“, bod 35), ako aj rozsudky OL, bod 66, a HR, bod 59. Je zrejmé, že tento prvok v prípade obvyklého pobytu dospelého absentuje.

[27] Najmä rozsudok A, bod 37 a nasl.; rozsudok z 22. decembra 2010, Mercredi (C-497/10 PPU, EU:C:2010:829, bod 47 a nasl.), ako aj rozsudok OL, bod 42 a nasl.

41. Súdny dvor naopak odmieta automaticky prijať definície alebo výklady uvedeného pojmu v iných odvetviach práva Únie (najmä v oblasti sociálneho zabezpečenia a verejnej služby). Práve z dôvodu, že kontext je odlišný, ich „nemožno priamo aplikovať v rámci zisťovania obvyklého pobytu dieťaťa v zmysle článku 8 ods. 1 nariadenia [č. 2201/2003]“. [28]

ii) Obvyklý pobyt zosnulého

42. Ten istý prístup sa *mutatis mutandis* uplatní na určenie obvyklého pobytu zosnulého, ktorý je použitý v nariadení (EÚ) č. 650/2012. [29]

43. V odôvodneniach tohto posledného uvedeného nariadenia sa taký pobyt označuje ako „centrum… rodinného a spoločenského života“ zosnulého a uvádza sa v ňom, že na určenie takého pobytu je potrebné „celkovo posúdiť okolnosti života zosnulého počas rokov pred jeho úmrtím a v čase jeho smrti a zohľadniť všetky relevantné skutkové prvky, najmä trvanie a pravidelnosť prítomnosti zosnulého v dotknutom štáte, ako aj podmienky a dôvody tejto prítomnosti“. Takto určený obvyklý pobyt „by mal so zreteľom na konkrétne ciele tohto nariadenia preukazovať úzku a stabilnú väzbu s dotknutým štátom“. [30]

iii) Obvyklý pobyt platobne neschopného dlžníka

44. Obvyklý pobyt je napokon (nepriamym) kritériom medzinárodnej súdnej právomoci a na základe toho aj hraničným ukazovateľom kolíznej normy v nariadení (EÚ) 2015/848 o insolvenčnom konaní [31].

45. V článku 3 ods. 1 tohto nariadenia sa predpokladá, že „centrum hlavných záujmov“ dlžníka, ak ide o fyzickú osobu, je miesto jeho obvyklého pobytu. V tejto oblasti sú rozhodujúce ekonomické a finančné záujmy – je potrebné posúdiť okolnosti, ktoré umožnia tretím osobám ľahko zistiť toto „centrum záujmov“. [32]

b) Prispôsobenie tohto prístupu vo vzťahu k článku 3 ods. 1 nariadenia č. 2201/2003

46. Opísaný prístup je vzhľadom na svoju pružnosť vhodný na určenie obvyklého pobytu v zmysle článku 3 nariadenia č. 2201/2003, takže umožňuje priznať právomoc súdom jedného členského štátu vo veciach týkajúcich sa rozvodu, rozluky a anulovania manželstva.

47. V uvedenom nariadení sa nenachádza nijaké usmernenie, pokiaľ ide o to, aký je alebo ako sa určuje „obvyklý pobyt“ dospelého v situácii manželskej krízy, ani odkaz na vnútroštátne právne poriadky na tento účel. Neexistencia takého usmernenia alebo odkazu je zámernou voľbou (ktorá sa navyše objavila aj v predchádzajúcich nástrojoch).

48. Je to zdôraznené v správe A. Borrásovej, v ktorej sa uvádza, že

[28] Rozsudok A, bod 36.

[29] Posledný obvyklý pobyt zosnulého je všeobecným kritériom na určenie medzinárodnej súdnej právomoci a rozhodného práva.

[30] Odôvodnenia 23 a 24. Pozri tiež návrhy, ktoré som predniesol vo veci E. E. (C-80/19, EU:C:2020:230, bod 45 a nasl.), a rozsudok E. E. (Súdna právomoc a rozhodné právo pre dedenie), body 38 až 40.

[31] Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady z 20. mája 2015 o insolvenčnom konaní (Ú. v. EÚ L 141, 2015, s. 19).

[32] Odôvodnenie 28 nariadenia 2015/848 a rozsudok zo 16. júla 2020, Novo Banco (C-253/19, EU:C:2020:585, bod 21).

– o tejto otázke sa diskutovalo v súvislosti so začlenením (súčasnej) šiestej zarážky článku 3 ods. 1 písm. a) [33], pričom sa napokon odmietlo zavedenie ustanovenia na spresnenie miesta obvyklého pobytu na účely dohovoru z roku 1998, [34]

– „bola osobitne zohľadnená“ definícia použitá Súdnym dvorom v iných oblastiach, podľa ktorej je „obvyklý pobyt“ „miesto, kde si dotknutá osoba vytvorila trvalé alebo obvyklé centrum svojich záujmov s úmyslom priznať mu stabilnú povahu“, [35]

– boli zamietnuté iné návrhy, [36] čo umožňuje domnievať sa, že návrh, ktorý „bo[l] osobitne zohľadnen[ý]“, bol prijatý ako pracovný pojem v rokovaniach.

49. Vzhľadom na kontinuitu medzi dohovorom z roku 1998 a platným nariadením možno dospieť k záveru, že súčasné kritériá medzinárodnej súdnej právomoci pre spory týkajúce sa rozvodu, rozluky a anulovania manželstva vychádzajú z toho istého zámeru.

50. Určenie záujmov, ktoré sú rozhodujúce pri zisťovaní obvyklého pobytu manželov, ako aj výber faktorov väzby, ktoré pri celkovom posúdení umožnia stanoviť ho v každom konkrétnom prípade, sa musí uskutočniť – ako som už uviedol – autonómne, so zreteľom na kontext predmetného ustanovenia a účel nariadenia č. 2201/2003. [37]

51. Navyše netreba zabúdať na to, že v týchto veciach sa situácia môže práve z dôvodu manželskej krízy rýchlo zmeniť. Často dochádza k presunu obvyklého pobytu, po ktorom sa prípadne jeden z manželov vráti do svojho členského štátu pôvodu, ak ide o manželov s rozdielnou štátnou príslušnosťou.

2. Kontext článku 3 a účel nariadenia č. 2201/2003

a) Spresnenie: funkcie obvyklého pobytu v oddiele 1 kapitoly II nariadenia č. 2201/2003 a jednotnosť tohto pojmu

52. Obvyklý pobyt a štátna príslušnosť k určitému členskému štátu sú kľúčovými prvkami oddielu 1 („Rozvod, rozluka a anulovanie manželstva“) kapitoly II („Súdna právomoc“) nariadenia č. 2201/2003.

53. Uvedené prvky plnia dve funkcie, ktorými sú priznať medzinárodnú súdnu právomoc v sporoch týkajúcich sa manželských kríz v súlade s článkom 3 a vymedziť pôsobnosť uvedeného oddielu podľa článkov 6 a 7. [38]

[33] Tomuto ustanoveniu zodpovedal článok 2 ods. 1 písm. a) šiesta zarážka dohovoru z roku 1998.

[34] Správa A. Borrásovej, bod 32.

[35] Tamže. Taká definícia zodpovedá veciam týkajúcim sa verejnej služby a sociálneho zabezpečenia.

[36] Tamže.

[37] Body 38 a 39 vyššie.

[38] V zmysle článku 6 pravidlá súdnej právomoci platné podľa právnych predpisov každého jednotlivého členského štátu nemožno použiť v konaniach, v ktorých odporca má obvyklý pobyt v jednom z členských štátov alebo je štátnym príslušníkom jedného z členských štátov (alebo v prípade Írska má na jeho území „domicil“). Súdny dvor v rozsudku Sundelind Lopez rozhodol, že zostatkové kritériá právomoci možno použiť vo vzťahu k jednotlivcovi, ktorý nemá obvyklý pobyt v niektorom členskom štáte alebo nie je štátnym príslušníkom jedného z členských štátov, pokiaľ neexistuje nijaký členský štát, ktorý má právomoc na základe nariadenia.

54. Pojem „obvyklý pobyt“ je v oboch prípadoch rovnaký, a preto je definícia, ktorá sa použije v rámci článku 3 ods. 1, relevantná pre články 6 a 7. Vyplýva to z odôvodnenia 8 nariadenia č. 1347/2000, ktoré predchádzalo súčasnému nariadeniu, podľa ktorého sa tento predpis vzťahuje aj na štátnych príslušníkov tretích krajín, „ktorí majú dostatočne úzke väzby s územím členského štátu, v *súlade s kritériami právomoci upravenými v tomto nariadení*“. [39]

b) Kritérium medzinárodnej súdnej právomoci ad hoc

55. Pre situácie týkajúce sa manželskej krízy článok 3 ods. 1 písm. a) a b) nariadenia č. 2201/2003 stanovuje kritériá medzinárodnej súdnej právomoci založené na osobných pomeroch jedného alebo oboch manželov. Tieto kritériá právomoci sú výlučné a neexistuje medzi nimi hierarchia. [40]

56. V zozname kritérií právomoci sú prevzaté kritériá uvedené v článku 3 nariadenia č. 1347/2000, ktoré sú zasa prebraté z článku 2 dohovoru z roku 1998. Pokiaľ ide o obvyklý pobyt, uvedené kritériá vychádzajú:

– zo *spoločného* obvyklého pobytu *oboch účastníkov* alebo z ich spoločného obvyklého pobytu v minulosti, [41]

– z obvyklého pobytu *jedného účastníka*:

  – so súhlasom druhého účastníka, ak ide o spoločný návrh – v takom prípade môžu mať právomoc súdy členského štátu, na území ktorého má obvyklý pobyt navrhovateľ alebo odporca,

  – ak je to obvyklý pobyt odporcu,

  – ak je to obvyklý pobyt navrhovateľa, pokiaľ trval aspoň jeden rok pred podaním návrhu alebo šesť mesiacov, ak sa nachádza v členskom štáte, ktorého štátnym príslušníkom je navrhovateľ (alebo v prípade Spojeného kráľovstva a Írska navrhovateľ tam má „domicil“).

57. V správe A. Borrásovej je vysvetlený výber kritérií právomoci a ich alternatívny charakter: tieto kritériá zodpovedajú záujmom účastníkov, zabezpečujú pružnú právnu úpravu, ktorá je prispôsobená mobilite osôb, a sú založené na blízkosti, chápanej ako reálna väzba medzi dotknutou osobou a určitým členským štátom. Tieto kritériá majú v konečnom dôsledku „splniť potreby jednotlivcov bez ohrozenia právnej istoty“. [42]

[39] Kurzívou zvýraznil generálny advokát.

[40] Rozsudok Hadadi, bod 48. Medzi kritériami právomoci neexistuje formálna hierarchia, aj keď sa objavili názory, podľa ktorých by sa mala taká hierarchia pri prepracúvaní nariadenia zaviesť (tento názor vyjadrila napríklad Groupe européen de droit international privé na svojom zasadnutí v Antverpách v septembri 2018: https://www.gedip-egpil.eu/documents/Anvers %202018/DivorceCompletV5.7.2.19.pdf). V novom článku 3 sú zachované tie isté pravidlá právomoci, pričom všetky sú na rovnakej úrovni. Odlišná je miera akceptácie každého z týchto pravidiel: v tomto zmysle sa v bodoch 30 a 32 správy A. Borrásovej zdôrazňuje, že niektoré zo začlenených kritérií boli široko akceptované v členských štátoch, zatiaľ čo iné si vyžadovali politický kompromis. Tieto iné kritériá sa v súčasnosti nachádzajú v piatej a šiestej zarážke článku 3 ods. 1 písm. a).

[41] V tomto druhom prípade sa vyžaduje, aby jeden z manželov ešte stále býval v uvedenom štáte. Nie je uvedené, kedy sa musí uvedená okolnosť konštatovať. Piata a šiesta zarážka poukazujú na okamih podania návrhu a zdá sa opodstatnené uplatniť tento záver aj v prípade ostatných kritérií právomoci.

[42] Správa A. Borrásovej, body 27, 28 a 30. V odôvodnení 12 nariadenia č. 1347/2000 bola spomenutá existencia reálnej väzby medzi zainteresovaným účastníkom a členským štátom uplatňujúcim právomoc bez rozlíšenia sporov týkajúcich sa manželských kríz alebo sporov týkajúcich sa rodičovských práv a povinností.

58. Súdny dvor si osvojil tieto vysvetlenia v rôznych rozsudkoch vydaných v súvislosti s článkom 3 ods. 1 nariadenia č. 2201/2003. [43]

59. V správe A. Borrásovej sa tiež uvádza, že možnosť podať návrh v mieste, ktoré zodpovedá len centru záujmov jedného z manželov, ak nie je centrom záujmov odporcu a neexistuje ani dohoda medzi manželmi, sa nachádza v znení dohovoru z roku 1998 preto, lebo bola podmienkou *sine qua non* prijatia tohto dohovoru niektorými štátmi. [44]

60. To vyjadruje obavu týkajúcu sa osobitného prípadu, ktorý bol spomenutý vyššie, keď sa jeden z manželov na základe manželskej krízy presťahuje do iného členského štátu. [45] Toto presťahovanie často znamená jeho – dokonca okamžitý – návrat do členského štátu, v ktorom býval pred uzavretím manželstva, alebo do členského štátu, ktorého je štátnym príslušníkom. V týchto prípadoch možno konštatovať väzbu medzi dotknutým jednotlivcom a súdom, ktorý má právomoc, aj keď sa ešte nevytvorila objektívna zemepisná blízkosť.

3. Obvyklý pobyt ako kritérium na priznanie medzinárodnej súdnej právomoci

61. Pojem, na ktorom spočívajú kritériá právomoci uvedené v článku 3 ods. 1 písm. a) nariadenia č. 2201/2003:

– zodpovedá centru *životných* záujmov jednotlivca, pričom za také záujmy sa považujú záujmy týkajúce sa spoločenského a rodinného života. K určeniu uvedeného centra prispieva lokalizácia *profesijných* a *majetkových* záujmov, avšak uvedené faktory nemôžu obmedziť význam osobných záujmov ako takých, ak sa ich zemepisná lokalizácia nezhoduje;

– v zásade vyžaduje *pobyt* (a nie len prítomnosť) jednotlivca na určitom mieste v kvalifikovanej podobe: buď preto, lebo je trvalý, alebo preto, lebo je do určitej miery pravidelný alebo sústavný, aby boli splnené podmienky na skutočné začlenenie do sociálneho prostredia.

62. Označenie určitého pobytu ako „obvyklého pobytu“ dospelého nezávisí v *každom prípade* od uplynutia určitej doby. Nezávisí ani od toho, či sa počas uvedenej doby vytvorí *objektívna* zemepisná blízkosť medzi týmto jednotlivcom a súdom, ktorý rozhoduje o rozvode, rozluke alebo anulovaní manželstva.

63. Ak článok 3 ods. 1 písm. a) piata a šiesta zarážka nariadenia č. 2201/2003 vyžaduje, aby boli okrem obvyklého pobytu splnené určité časové podmienky, je to preto, lebo tieto podmienky nie sú podstatné pre samotný pobyt na to, aby sa považoval za „obvyklý“. [46]

64. Požiadavka, aby mal navrhovateľ obvyklý pobyt v danom štáte aspoň jeden rok alebo šesť mesiacov, ak je jeho štátnym príslušníkom (prípadne ak tam má „domicil“), relativizuje význam časového faktora ako ukazovateľa obvyklého charakteru pobytu.

[43] Rozsudky Sundelind Lopez, bod 26, a Hadadi, bod 48, ako aj rozsudok z 13. októbra 2016, Mikołajczyk (C-294/15, EU:C:2016:772, body 49 a 50).

[44] Poznámka pod čiarou 40 vyššie.

[45] Bod 51 vyššie.

[46] Doplnenie uvedených podmienok sa zvyčajne vysvetľuje ako zámer obmedziť právomoc súdu, v obvode ktorého má bydlisko navrhovateľ, stanovenú v dvoch posledných zarážkach článku 3 ods. 1 písm. a). Toto vysvetlenie je síce pravdivé, no neznamená, že také požiadavky nemajú vplyv na pojem obvyklý pobyt.

65. Preto je opodstatnené domnievať sa, že manžel môže na účely článku 3 nariadenia č. 2201/2003 takmer okamžite (alebo po krátkej dobe) získať obvyklý pobyt v dôsledku toho, že sa po manželskej kríze presťahuje.

66. Za týchto okolností dĺžka, pravidelnosť alebo sústavnosť fyzickej prítomnosti, ktoré sa spravidla uvádzajú ako znaky „obvyklého pobytu“, môžu byť doplnené alebo dokonca nahradené *zámerom* dospelého jednotlivca usadiť a integrovať sa v inom štáte (alebo sa opäť usadiť a integrovať v štáte pôvodu), čím získa nový obvyklý pobyt a vzdá sa predchádzajúceho obvyklého pobytu. [47]

67. Uvedený zámer môže existovať od začiatku alebo sa formovať postupne. V oboch prípadoch na to, aby bolo možné vziať ho do úvahy, sa musí dať zistiť prostredníctvom hmatateľných krokov alebo vonkajších znakov. [48] V opačnom prípade by bolo uplatnenie ustanovenia, ktoré priznáva súdnu právomoc, príliš sťažené, ba až nemožné.

68. Na účely uznania centra životných záujmov určitej osoby (alebo prípadne zámeru vytvoriť si ho) na určitom mieste na účely článku 3 ods. 1 písm. a) nariadenia č. 2201/2003 treba vziať do úvahy – tak ako v iných príbuzných oblastiach [49] – všetky faktory spôsobilé preukázať životné spojenie medzi touto osobou a uvedeným miestom.

69. Uvedený charakter môžu mať najmä podmienky a dôvody jej pobytu na danom území a – so špecifikáciami, ktoré som uviedol vyššie – jeho dĺžka a pravidelnosť. Bez toho, aby bol tento výpočet taxatívny, sem patria nasledujúce skutočnosti:

– toto miesto sa nachádza v štáte pôvodu,

– je to miesto, kde sa nachádzajú príbuzní a priatelia,

– jednotlivec na uvedenom mieste pravidelne býva, pričom má uzavretú nájomnú zmluvu, vlastní toto miesto alebo prijal opatrenia s cieľom dosiahnuť to,

– toto miesto sa nachádza v štáte, ktorého je štátnym príslušníkom,

– jednotlivec na uvedenom mieste má alebo si hľadá stabilné zamestnanie,

– jednotlivec patrí ku kultúre uvedeného miesta.

[47] V prípade neexistencie zámeru vzdať sa predchádzajúceho obvyklého pobytu bude tento pobyt stále obvyklým pobytom.

[48] Rozsudok HR, bod 46 a citovaná judikatúra.

[49] Pozri v tom istom zmysle, pokiaľ ide o obvyklý pobyt zosnulého, rozsudok E. E. (Súdna právomoc a rozhodné právo pre dedenie, bod 38), a návrhy, ktoré som predniesol v tej istej veci (C-80/19, EU:C:2020:230, bod 49 a nasl.). Pokiaľ ide o obvyklý pobyt dieťaťa, pozri najmä rozsudok A, bod 39.

70. Význam týchto alebo podobných skutočností (pričom pripomínam, že do úvahy prichádzajú aj iné skutočnosti)[50] potvrdzuje judikatúra Súdneho dvora týkajúca sa obvyklého pobytu malého dieťaťa alebo dojčaťa. Jeho životná podstata vyplýva zo začlenenia do určitého rodinného a sociálneho prostredia, a to prostredia rodiča, na ktorého je dieťa odkázané, na základe okolností, ktoré samotný Súdny dvor uvádza na uznanie takého prostredia.[51]

C. Jeden obvyklý pobyt

71. Určiť obvyklý pobyt dospelého a na základe toho rozhodnúť, ktorý súd má právomoc rozhodnúť o návrhu na rozvod manželstva, sú úlohy, ktoré prislúchajú súdu, na ktorom sa uvedený návrh podal. Tento súd sa musí pokúsiť určiť *jeden* (teda *jediný*) obvyklý pobyt buď jedného, alebo oboch manželov.

72. Je pravda, že článok 3 ods. 1 nariadenia č. 2201/2003 nevylučuje právomoc viacerých súdov ani voľbu súdu (*forum shopping*) v súvislosti so spormi, ktoré sa týkajú výlučne rozvodu, rozluky alebo anulovania manželstva. Tento súbeh konaní je uvedený a vyriešený v článku 19 ods. 1 a 3 nariadenia.

73. Napriek tomu sa domnievam, že uvedený argument neodôvodňuje ešte väčšie rozšírenie okruhu súdov, ktoré majú právomoc, ktoré je dôsledkom všeobecného uznania možnosti mať súčasne *obvyklý* pobyt na viacerých miestach na účely článku 3 ods. 1 nariadenia č. 2201/2003.

74. Doslovné znenie uvedeného ustanovenia, jeho cieľ a iné úvahy systematickej povahy svedčia v neprospech takého výkladu.

1. Doslovné znenie a zmysel ustanovenia

75. V článku 3 ods. 1 písm. a) nariadenia č. 2201/2003 sa stále spomínajú súdy *členského štátu*, v ktorom sa nachádza *obvyklý pobyt*, pričom sa používa jednotné číslo.

76. V podobnom zmysle podľa článku 66 toho istého nariadenia, ktorý upravuje uplatňovanie kritérií právomoci v členských štátoch s dvoma alebo viacerými právnymi systémami, „každý odkaz na obvyklý pobyt v tomto členskom štáte sa považuje za odkaz na obvyklý pobyt v [*jednom*] jeho územnom celku“.[52]

77. Okrem toho, ak sa obvyklý pobyt prirovná k *centru* životných záujmov jednotlivca, uznanie súčasnej existencie viacerých pobytov tohto druhu by nebolo konzistentné.

[50] Bolo by možné doplniť napríklad prihlásenie sa na pobyt alebo – ak dospelý žije v spoločnej domácnosti s deťmi školského veku – ich zápis do škôlky alebo školy: pozri v tomto zmysle návrhy, ktoré predniesla generálna advokátka Kokott vo veci A (C-523/07, EU:C:2009:39, bod 44).

[51] Rozsudok A, bod 40, ako aj rozsudky z 22. decembra 2010, Mercredi (C-497/10 PPU, EU:C:2010:829, body 53 až 56), a z 9. októbra 2014, C (C-376/14 PPU, EU:C:2014:2268, bod 52), a rozsudok HR, body 44 až 47.

[52] Kurzívou zvýraznil generálny advokát.

78. Naopak, nič nebráni tomu, aby existovali viaceré „obyčajné“ [53] pobyty, teda aby určitá osoba mala popri svojom obvyklom alebo hlavnom pobyte jeden alebo viaceré (dovolenkové, pracovné alebo podobné) vedľajšie pobyty. Tieto pobyty nemajú v kontexte článku 3 nariadenia č. 2201/2003 nijaký účinok.

2. Cieľ ustanovenia

79. Uznanie možnosti súbehu *obvyklých* pobytov by tiež nezodpovedalo cieľu, ktorý nariadenie č. 2201/2003 sleduje prostredníctvom svojho článku 3 ods. 1 písm. a).

80. Ako som už vysvetlil, [54] uvedený cieľ spočíva:

– na jeden strane v podpore mobility osôb v rámci Únie, a to aj vtedy, keď sa osoba presťahuje z jedného členského štátu do druhého po manželskej kríze,

– na druhej strane v zaručení právnej istoty a blízkosti medzi jednotlivcami a súdom, ktorý má právomoc.

81. Použité hraničné ukazovatele zabezpečujú rovnováhu medzi uvedenými dvoma cieľmi: slúžia tak záujmom dotknutých osôb, ako aj záujmom výkonu spravodlivosti. Uvedenú rovnováhu podporuje skutočnosť, že kritériá právomoci založené na obvyklom pobyte nepripúšťajú toľko alternatív, koľko zarážok sa nachádza v článku 3 ods. 1 písm. a) nariadenia č. 2201/2003, hoci na prvý pohľad by sa mohlo zdať, že je to tak. [55]

82. Výklad, ktorý by umožňoval, aby mal ten istý jednotlivec viacero súbežných obvyklých pobytov, by v skutočnosti mohol narušiť rovnováhu medzi účastníkmi konania a rozšíriť okruh situácií, v ktorých možno podať návrh na súde, v obvode ktorého má bydlisko navrhovateľ. Okrem toho by mal za následok, že by bolo ešte zložitejšie vopred určiť, ktoré súdy môžu v rámci Únie rozhodovať o rozvode, rozluke alebo anulovaní manželstva. [56]

83. Tieto úvahy – spolu s úvahami, ktoré uvediem nižšie – svedčia v prospech reštriktívneho výkladu pojmu obvyklý pobyt v zmysle článku 3 nariadenia č. 2201/2003, aj keď určitá osoba žije v rôznych členských štátoch.

[53] V súlade so stanoviskom, ktoré predniesol generálny advokát Cruz Villalón vo veci Mercredi (C-497/10 PPU, EU:C:2010:738, bod 71), používam slovné spojenie „obyčajný“ pobyt ako protiklad „obvyklého“ pobytu.

[54] Body 57 a 58 vyššie.

[55] Podmienky, ktoré sa vzťahujú na obvyklý pobyt ako kritérium na priznanie právomoci, spôsobujú, že niektoré kritériá právomoci sa budú navzájom vylučovať a iné sa budú môcť vzájomne prekrývať. Nezriedka budú viaceré z kritérií smerovať k tomu istému členskému štátu.

[56] Podľa Komisie (bod 14 jej písomných pripomienok predložených namiesto pojednávania) uznanie dvoch obvyklých pobytov jednej osoby na účely článku 3 nariadenia č. 2201/2003 „supprime un aléa et augmente la sécurité juridique, en apportant à l'époux qui partage sa vie entre deux États, l'assurance qu'il peut saisir les juridictions de l'un de ces États sans risquer une décision d'incompétence, et les coûts associés à une telle procédure“. Uvedený názor nepovažujem za presvedčivý. Problémy spojené s rozhodovaním o obvyklom pobyte nepominú, ak sa uzná, že obvyklých pobytov môže byť viac – naopak táto existencia viacerých pobytov by bola doplňujúcou otázkou, o ktorej by bolo potrebné presvedčiť súd, ktorý má rozhodnúť spor. Doplnenie ďalšieho kritéria právomoci do článku 3 nariadenia zvyšuje neistotu, pokiaľ ide o to, kde môže byť podaný návrh, a to aj pre manžela, ktorý má viacero obvyklých pobytov.

3. Obvyklý pobyt z hľadiska kritéria systematického výkladu (v širšom zmysle)

84. Ak doslovné znenie, zmysel a účel článku 3 nariadenia č. 2201/2003 bránia priznaniu právnych následkov, ktoré sú v ňom stanovené, viacerým obvyklým pobytom, toto konštatovanie neplatí len pre spory týkajúce sa manželských kríz, a to napriek tomu, čo naznačuje odôvodnenie 8 uvedeného nariadenia. [57]

85. Normotvorca Únie rozšíril to isté kritérium medzinárodnej súdnej právomoci na neskoršie nástroje, ktoré upravujú: a) rozhodné právo pre rozvod a rozluku, [58] b) medzinárodnú súdnu právomoc vo veciach týkajúcich sa vyživovacej povinnosti [59] a c) medzinárodnú súdnu právomoc vo veciach nárokov týkajúcich sa majetkového režimu manželov, ktoré súvisia s návrhmi na rozvod, rozluku alebo anulovanie manželstva [60].

86. Čím viac sa rozšíri pojem „obvyklý pobyt“ v zmysle článku 3 nariadenia č. 2201/2003, tým viac súdov členských štátov bude potenciálne mať právomoc aj v uvedených iných oblastiach, a to na úkor predvídateľnosti pre dotknuté osoby. [61]

87. Zameriam sa najmä na účinky na rozhodné právo pre rozvod a rozluku.

88. Nariadenie č. 1259/2010 má za cieľ „zabezpečiť vhodné riešenia pre občanov z hľadiska právnej istoty, predvídateľnosti a flexibility“. [62] Na dosiahnutie tohto cieľa je potrebné, aby právnym poriadkom, ktorý sa uplatní vo veci samej, bol vždy len jeden právny poriadok bez ohľadu na to, ktorý súd Únie má rozhodovať o rozvode alebo rozluke. Preto sú v nariadení č. 1259/2010 síce stanovené viaceré kolízne kritériá, ale sú usporiadané „kaskádovito“, a nie ako alternatívne kritériá.

89. Aj keď v menšej miere, [63] opísaný cieľ sa navyše opiera o vzťah medzi súdom, ktorý má právomoc, a rozhodným právom, ktoré je zakotvené v článku 8 nariadenia č. 1259/2010, ktorý upravuje rozhodné právo v prípade neexistencie jeho voľby účastníkmi:

– ako principiálne usmernenie prostredníctvom zosúladenia viacerých kritérií právomoci stanovených v článku 3 ods. 1 nariadenia č. 2201/2003 s kolíznymi kritériami stanovenými v článku 8 nariadenia č. 1259/2010,

[57] „Pokiaľ ide o rozsudky o rozvode, rozluke alebo anulovaní manželstva, toto nariadenie by sa malo vzťahovať iba na zrušenie manželských zväzkov a nemalo by upravovať také otázky, ako sú dôvody na rozvod, majetkové dôsledky manželstva alebo in[é] súvisiac[e] opatreni[a].“

[58] V nariadení Rady (EÚ) č. 1259/2010 z 20. decembra 2010, ktorým sa vykonáva posilnená spolupráca v oblasti rozhodného práva pre rozvod a rozluku (Ú. v. EÚ L 343, 2010, s. 10).

[59] Článok 3 písm. c) nariadenia Rady (ES) č. 4/2009 z 18. decembra 2008 o právomoci, rozhodnom práve, uznávaní a výkone rozhodnutí a o spolupráci vo veciach vyživovacej povinnosti (Ú. v. EÚ L 7, 2009, s. 1).

[60] Článok 5 nariadenia Rady (EÚ) 2016/1103 z 24. júna 2016, ktorým sa vykonáva posilnená spolupráca v oblasti právomoci, rozhodného práva a uznávania a výkonu rozhodnutí vo veciach majetkových režimov manželov (Ú. v. ES L 183, 2016, s. 1).

[61] Nie je neopodstatnené predpokladať, že ak sa týmto nepriamym spôsobom uzná existencia viacerých obvyklých pobytov na účely priznania právomoci, musí sa uznať aj pri výklade kritéria „obvyklý pobyt“, ktoré je stanovené v týchto nástrojoch, na účely návrhov, ktoré nie sú vedľajšie, ale nezávislé.

[62] Odôvodnenie 9. Cieľom tohto nariadenia je tiež „zabrániť situácii, keď jeden z manželov požiada o rozvod skôr ako ten druhý, aby zaistil, že sa konanie bude spravovať daným právom, ktoré považuje za priaznivejšie na ochranu svojich záujmov“. Tento cieľ sa nevzťahuje na článok 3 nariadenia č. 2201/2003, ktorý zavádza alternatívne kritériá právomoci, avšak je potrebné vykladať ho – pokiaľ je to možné – spôsobom, ktorý neohrozí ciele prvého uvedeného nariadenia.

[63] Na rozdiel od situácie v iných oblastiach, v tejto oblasti nie je prvoradým cieľom dosiahnuť súlad medzinárodnej súdnej právomoci s rozhodným právom: taký súlad môže byť hneď na začiatku vylúčený, ak si účastníci zvolia rozhodné právo v súlade s článkom 5 ods. 1 písm. a), b) a c) nariadenia. Navyše treba pripomenúť, že tento nástroj, ktorý je výsledkom posilnenej spolupráce, sa neuplatňuje vo všetkých členských štátoch.

– priamo ako zostatkové riešenie: pokiaľ nedošlo k voľbe práva účastníkmi a nemožno použiť ani kritériá stanovené v písmenách a), b) a c) článku 8 nariadenia č. 1259/2010, podľa písmena d) tohto ustanovenia sa uplatní právny poriadok štátu konajúceho súdu.

90. Extenzívne uplatňovanie pojmu obvyklý pobyt v zmysle článku 3 nariadenia č. 2201/2003, ktoré by umožnilo priznať dvojakú alebo viacnásobnú medzinárodnú súdnu právomoc na základe uvedeného kritéria, by ohrozilo účel nariadenia č. 1259/2010, a to dvojako:

– narušilo by vzťah medzi súdom, ktorý má právomoc, a rozhodným právom, ak by súd konal ako súd so sídlom v štáte, v ktorom má jeden z manželov jeden zo svojich obvyklých pobytov, ale musel by uplatniť právny poriadok iného členského štátu, lebo v tomto štáte majú manželia spoločný obvyklý pobyt, [64]

– spôsobilo by, že dva (alebo viaceré) súdy, ktoré majú právomoc na základe jedného alebo viacerých obvyklých pobytov jedného z manželov v rôznych členských štátoch, by uplatňovali právny poriadok „štátu konajúceho súdu“ na základe článku 8 písm. d) nariadenia č. 1259/2010.

a) Článok 3 ods. 1 písm. a) a rozsudok Hadadi [článok 3 ods. 1 písm. b)]

91. Reštriktívny výklad, ktorý presadzujem, neodporuje výkladu, ktorý Súdny dvor podal v rozsudku Hadadi [65], v ktorom v rámci článku 3 ods. 1 písm. b) nariadenia č. 2201/2003 uznal právomoc súdov viacerých členských štátov, ak sú dotknuté osoby štátnymi príslušníkmi viacerých štátov [66].

92. Rozdiely medzi vecou, v ktorej bol vydaný rozsudok Hadadi, a vecou, o ktorú ide v tomto prípade, sú značné. Súdny dvor v uvedenej veci konštatoval, že hľadisko väzby „štátna príslušnosť“ nemožno obmedziť na „štátnu príslušnosť zodpovedajúcu skutočnosti“, čo je okolnosť, ktorá vôbec nesúvisí s týmto sporom:

– v prvom rade v článku 3 nariadenia č. 2201/2003 nie je uvedené, že musí ísť o štátnu príslušnosť „zodpovedajúcu skutočnosti“, ale naopak sa v ňom uvádza, že pobyt musí byť „obvyklý“,

– v druhom rade štátna príslušnosť, z ktorej vyplýva právomoc podľa spomenutého článku 3 ods. 1 písm. b), musí byť vždy spoločná. Ak má dvojakú štátnu príslušnosť len jeden z manželov a druhý ju nemá, na účely tohto ustanovenia je relevantná len spoločná štátna príslušnosť: manžel, ktorý má len jednu štátnu príslušnosť, nie je znevýhodnený ani zvýhodnený. [67] K tomu by naopak mohlo dôjsť, ak by sa uznal viacnásobný obvyklý pobyt na základe noriem právomoci, ktoré sú založené na obvyklom pobyte len jedného z manželov, [68]

[64] Táto situácia by mohla nastať v konaní, ak by francúzsky súd rozhodol, že má právomoc podľa článku 3 ods. 1 písm. a) šiestej zarážky nariadenia č. 2201/2003, po tom, čo by uznal, že pán IB má tiež obvyklý pobyt v Írsku. V takom prípade, ak si účastníci platne nezvolili iný právny poriadok, rozhodným právom z meritórneho hľadiska bude v zmysle článku 8 písm. a) nariadenia č. 1259/2010 írske právo.

[65] Na tento rozsudok vo svojich písomných pripomienkach poukazujú pani FA (bod 71 a nasl.), portugalská vláda (bod 36 a nasl.), Komisia (body 13 a 32) a pán IB naň tiež poukazuje v bode 31 svojich písomných pripomienok predložených namiesto pojednávania.

[66] Rozsudok Hadadi, bod 51 a nasl.

[67] Manžel s dvojakou štátnou príslušnosťou ako navrhovateľ nemôže z tohto dôvodu využiť doplňujúce kritérium právomoci, ale tiež neexistuje doplňujúce kritérium právomoci na podanie návrhu proti nemu.

[68] Existencia viacerých obvyklých pobytov môže byť tak v prospech toho z manželov, ktorý má tieto pobyty, ak je navrhovateľom [v dôsledku článku 3 ods. 1 písm. a) piatej a šiestej zarážky], ako aj v jeho neprospech, ak je odporcom, na základe toho istého článku 3 ods. 1 písm. a) tretej zarážky.

– v treťom rade, ako uviedol Súdny dvor, hľadisko väzby, ktorým je štátna príslušnosť, je „jednoznačné a ľahko uplatniteľné“,[69] zatiaľ čo určenie štátnej príslušnosti „zodpovedajúcej skutočnosti“ by si vyžadovalo zohľadniť v každom prípade celý rad okolností, pričom nie je isté, či povedú k jasnému výsledku[70].

93. To by bolo možné aj pri uplatnení hľadiska väzby „obvyklý pobyt“. Nemyslím si však, že problém sa vyrieši (práve naopak) tým, že sa uzná, že v prípade pochybnosti je vhodnejšie uznať existenciu viacerých obvyklých pobytov.

94. Uvedený postup nezaručuje, že účastníci konania budú v menšom rozsahu diskutovať o tom, ktorý z viacerých pobytov je dôležitý pre dané konanie. Naopak spôsobuje, že diskusia bude zložitejšia, lebo jej súčasťou bude ďalší aspekt: pokiaľ jeden z účastníkov konania označí za obvyklé dva alebo viaceré pobyty, bolo by potrebné objasniť, či sú v skutočnosti obvyklé všetky pobyty. Napokon by sa zvýšilo riziko, že medzinárodná súdna právomoc by sa v konečnom dôsledku určila podľa „obyčajného“ pobytu (a nie obvyklého pobytu v zmysle článku 3 nariadenia č. 2201/2003).

D. Nemožnosť určiť obvyklý pobyt?

95. V nariadení č. 2201/2003 boli stanovené riešenia pre prípad, že nie je možné špecifikovať obvyklý pobyt dieťaťa, ale nie pre prípad, keď ide o dospelého.

96. Uvedená *medzera* v *právnej úprave* nie je náhodná. V pozitívnom zmysle znamená, že neexistujú osoby, ktorých obvyklý pobyt nemožno zistiť (aj keď jeho preukázanie bude zložité). V negatívnom zmysle podľa môjho názoru potvrdzuje, že v prípade dospelého nemožno uznať dva alebo viaceré obvyklé pobyty vo viacerých členských štátoch na účely článku 3 nariadenia č. 2201/2003.

97. Ak by sa na argumentačné účely uznalo, že to nie je tak a že skutočne nie je možné zistiť[71], ktorý z viacerých pobytov je *jediným* obvyklým pobytom v zmysle článku 3 nariadenia č. 2201/2003, do úvahy by prichádzali dve riešenia:

– podľa prvého riešenia, ktoré uprednostňuje Komisia[72], by na to, aby súd, na ktorom bol podaný návrh na rozvod manželstva, rozhodol, že má právomoc, stačilo, ak by sa jedno z týchto dvoch (alebo viacerých) životných centier dotknutej osoby nachádzalo v členskom štáte, v ktorom má uvedený súd sídlo,

– podľa druhého riešenia by žiadne z uvedených životných centier v rôznych členských štátoch neumožňovalo priznať právomoc na základe obvyklého pobytu.

98. Vzhľadom na vyššie uvedené argumenty v neprospech uznania viacerých súbežných obvyklých pobytov v prípade toho istého jednotlivca v kontexte článku 3 ods. 1 písm. a) nariadenia č. 2201/2003 sa prikláňam k druhej možnosti, ktorá v menšej miere narúša systém ako celok.

69 Rozsudok Hadadi, bod 51.

70 Tamže, bod 55.

71 Možnosť, že dve situácie budú mať *rovnako* typické znaky obvyklého pobytu, je zriedkavá. V záujme dodržania nariadenia č. 2201/2003 sa vnútroštátne súdy musia pokúsiť určiť jeden obvyklý pobyt, ako som uviedol v bode 71 a nasl. vyššie.

72 Body 33 a 34 jej písomných pripomienok a záverečný návrh.

99. Táto druhá možnosť (ktorá by mala výnimočný charakter) by potvrdzovala, že hraničný ukazovateľ „obvyklý pobyt“ neumožňuje určiť medzinárodnú súdnu právomoc. V takom prípade by účastníci konania nevyhnutne neboli zbavení súdnej ochrany v rámci Únie, ak by sa uplatnilo niektoré zo zostávajúcich kritérií uvedených v článku 3 ods. 1 nariadenia č. 2201/2003 [73] alebo by sa použili kritériá právomoci uvedené v právnych predpisoch každého jednotlivého členského štátu [74], ktoré sa majú podporne uplatniť podľa článku 7.

100. Len subsidiárne (teda v prípade, ak sú uvedené možnosti vyčerpané alebo vylúčené) a výnimočne, ak by to bolo nevyhnutné na zabránenie odopretiu spravodlivosti, by bolo podľa môjho názoru prijateľné priznať právomoc súdom so sídlom v ktoromkoľvek z členských štátov, v ktorých má jeden z manželov pobyt, ak žiadny z týchto pobytov nemožno uznať za obvyklý pobyt v zmysle článku 3 ods. 1 písm. a) nariadenia č. 2201/2003.

V. Návrh

101. Vzhľadom na vyššie uvedené navrhujem odpovedať na otázku, ktorú položil Cour d’appel de Paris (Odvolací súd Paríž, Francúzsko), takto:

Článok 3 ods. 1 písm. a) nariadenia Rady (ES) č. 2201/2003 z 27. novembra 2003 o právomoci a uznávaní a výkone rozsudkov v manželských veciach a vo veciach rodičovských práv a povinností, ktorým sa zrušuje nariadenie (ES) č. 1347/2000, sa má vykladať v tom zmysle, že na účely priznania právomoci možno uznať len jeden obvyklý pobyt každého z manželov.

Ak jeden z manželov žije v dvoch alebo viacerých členských štátoch, takže nie je vôbec možné určiť jeden z týchto štátov za štát, v ktorom má obvyklý pobyt v zmysle článku 3 ods. 1 písm. a) nariadenia č. 2201/2003, medzinárodná súdna právomoc sa musí určiť podľa iných kritérií stanovených v tomto nariadení a prípadne podľa zostatkových kritérií platných v členských štátoch.

V tomto prípade možno výnimočne priznať právomoc súdom členských štátov, v ktorých má jeden z manželov iný než obvyklý pobyt, ak z uplatnenia nariadenia č. 2201/2003 a zostatkových kritérií právomoci nevyplynie medzinárodná súdna právomoc žiadneho členského štátu.

[73] V prejednávanej veci sa na základe informácií, ktoré mám k dispozícii, domnievam, že pán IB by mohol podať návrh v Írsku ako štáte, v ktorom manželia mali naposledy obvyklý pobyt a v ktorom jeden z manželov stále býva, a ako štáte, v ktorom má odporkyňa obvyklý pobyt.

[74] Na rozdiel od toho, čo uvádza Írsko (bod 10 jeho písomných pripomienok predložených namiesto pojednávania), nie všetky členské štáty stanovujú zostatkové kritériá právomoci. Navyše je možné, že aj keď ich stanovia, nebudú sa dať použiť v konkrétnom prípade, a to v dôsledku obmedzenia stanoveného v článku 6 nariadenia č. 2201/2003.